

Energi

Nye byggeforskrifter kan sette fart i energisparing

EU-landene har parkert Norge når det gjelder å spare energi. Nå må energieffektivitet få høyere prioritet også her hjemme, mener både miljøbevegelse og næringslivet. Bort med de byråkratiske ordningene fra Enova, og sats på skattefradrag for energibeviste bygg- og boligeiere, er et av kravene. Et svar fra regjeringen kan bli rask innføring av nye og strenge regler for energibruk i bygg.

Det internasjonale energibyrået har gjort det krysstallklart at energieffektivisering er det klart viktigste tiltaket for å løse klimautfordringene. Men myndighetenes organ for å stimulere til energieffektivisering i Norge, Enova, får svidende kritikk fra Riksrevisjonen i en ny rapport. Sentrale energiaktører mener at det nå er høy tid å få på plass nye virkemidler for energieffektivisering.

De siste årene har regjeringen fått innspill fra en lang rekke høringer og rapporter om hvordan potensialet for energieffektivisering kan utløses, og flere EU-direktiver på området har lenge ventet forgjeves på å bli implementert. Det er et stort behov for nye grep og en helhetlig handlingsplan i politikken for effektivere bruk av energi i Norge.

– Norge er en sinke på energieffektivisering, sett i europeisk sammenheng. Vi er det eneste landet som hverken har en handlingsplan eller mål for energieffektivisering, sier **Tore Strandskog**, næringslivspolitisk direktør i Norsk Teknologi. Han mener at et av hovedproblemene er alt for liten forutsigbarhet, og at den politiske usikkerheten bidrar til å trenere arbeidet i bransjen. Usikkerheten henger ifølge Strandskog sammen med at politikerne har prioritert energiomlegging fremfor energieffektivisering i mange år.

– I Norge har man så langt prioritert energiomlegging, blant annet gjennom voldsomme investeringer i fjernvarme og fokus på vannbårne systemer. Energieffektivisering har nærmest blitt sett på som en konkurrent til energiomlegging, sier Strandskog.

Mangelen på politiske beslutninger kan illustreres med flere eksempler.

- **For trege med EU-regler:** Implementeringen av EUs bygningsenergidirektiv, som blant annet krever energimerking av bygg, er så forsinket at Norge ble dømt i EFTA-domstolen i 2008. EFTAs overvåkingsorgan ESA er fortsatt ikke fornøyd med norske myndigheters håndtering av EU-direktivet og den 24. mars meddelte ESA at ny sak åpnes mot Norge, denne gang for mangelfull oppfølging av EFTA-domstolens kjennelse. Energimerkeordningen for bygg planlegges å tre i kraft i sommer.
- **Mangler handlingsplan:** Energitjenestedirektivet, som blant annet stiller krav til forpliktende mål, handlingsplan og tiltak for energieffektivisering, er blitt vurdert som EØS-relevant. Det ble gjennomført i EU i 2008, men det er fortsatt uklart når og hvordan det vil bli implementert i Norge.
- **Ineffektiv om energieffektivisering:** Etter omfattende utredningsarbeid og høringsprosesser for evaluering av energiloven, bestemte Olje- og energidepartementet høsten 2008 for å utsette den nye energimeldingen som var planlagt til 2009, som blant annet skulle ta opp energieffektivisering hos sluttbrukerne.

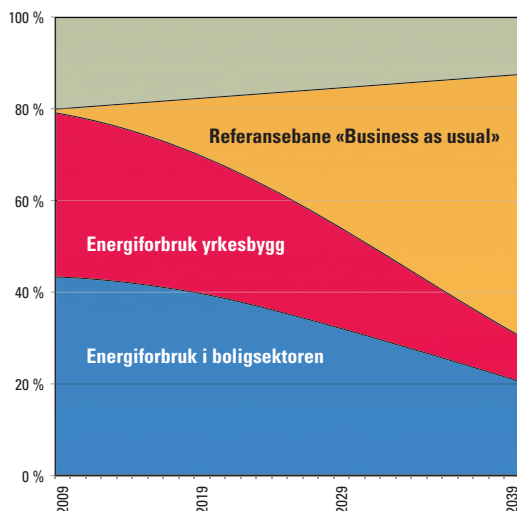
Men mens status akkurat i dag er lite oppløftende når det gjelder energieffektivisering i Norge, så finnes det tegn på at tematikken vil komme høyere opp på den politiske dagsorden i årene som kommer.

- **Nye byggeforskrifter:** Radikal innstramming av energikrav til bygg kan være rett rundt hjørnet. Regjeringen vil innføre såkalt passivhusstandard senest 2020, og en arbeidsgruppe skal legge frem forslag innen 1. juli. Kommunal- og regionalminister **Liv Signe Navarsete** planlegger å legge frem en Stortingsmelding om energikrav i 2011.
- **Mindre byråkrati:** Aktører i næringslivet, miljøbevegelsen og fagbevegelse gjør felles sak og prøver å overbevise politikerne om at Enovas søknadsbyråkrati bør kompletteres med rettighetsbaserte stønader for husholdninger. Nye virkemidler som skattefradrag eller sertifikatsordninger kan se dagens lys.

Slå av lyset og nyt sola!

Figur 1

Energieffektiviseringspotensial i byggsektoren.
I terrawatt-timer (Twh)

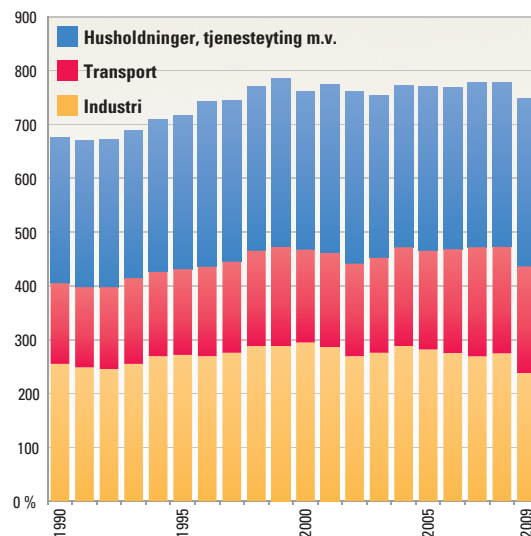
Energibruk i bygg kan kuttes 40 prosent innen 2040, dersom man innfører nye, strenge byggeforskrifter og satser på såkalt passivhus. Gult felt er differansen mellom referansebanen og fremskrevet samlet energibruk for både yrkesbygg og boliger.

Kilde: Lavenergiutvalget/Dokka

Krise ga energigevinst

Figur 2

Netto innenlands sluttforbruk av energi i 2009 (i petajoule).

Nedgangen forklares med den økonomiske krisen som især har rammet aktiviteten i den kraftintensive industrien. Men forbruket i husholdningene økte.

Kilde: SSB

Systemkritikk fra Riksrevisjonen

Oppsiden ved å effektivisere energibruken er ikke bare knyttet til klima; det kan også bidra til økt konkurransekraft, bedre forsyningssikkerhet, rimeligere energipriser og nye jobber. Det er derfor ikke overraskende at regjeringer rundt om i verden har valgt å stimulere til energieffektivisering i de økonomiske krisepakkene som ble lansert i 2009 i forbindelse med finanskrisen. Som en del av den norske krisepakken fikk Enova en ekstrabevilgning til Energifondet på 1,2 milliarder kroner. Pengene bidro til økt aktivitet i Enova i 2009. Blant annet gikk 400 millioner kroner av krisepengene til energieffektivisering i offentlige bygg.

Men Enova, som er regjeringens viktigste verktøy for energieffektivisering, fikk nylig skarp kritikk fra Riksrevisjonen, som har undersøkt drift og forvaltning i Enova. Riksrevisjonen retter kritikk mot virksomhetens saksbehandling, oppfølging, resultatoppnåelse og rapportering. Revisjonen stiller blant annet spørsmål om hvorvidt Enova har kontroll på at saksbehandlingen er «enhetlig, transparent og etterrettelig». Riksrevisjonen slår også fast at «Enovas rapportering av resultater ikke

gir dekkende informasjon om hvilke energiresultater som faktisk vil bli oppnådd gjennom de inngåtte kontraktene». Enova på sin side mener at Riksrevisjonen undervurderer mulighetene for at de fastsatte målene vil nås.

– Det er viktig å understreke at Enova måles på kontraktsfestede resultater. Hvis vi ser bort fra vindområdet, har vi så langt nådd våre mål med god margin. Vi ser positivt på at Riksrevisjonen er opptatt av realiserte energiresultater og jobber for å rapportere bedre på dette, sier Enovas administrerende direktør **Nils Kristian Nakstad**.

Olje- og energidepartementet (OED) støtter Enova i sitt svar til Riksrevisjonen, men setter nå i gang en evaluering av virksomheten med tanke på å etablere en ny avtale mellom staten og Enova når den nåværende avtalen går ut i 2011. Og det er ikke bare utfordringene som Riksrevisjonen løfter frem som OED må ta stilling til. I 2012 innføres grønne sertifikater for å støtte fornybar kraftproduksjon, noe som vil endre Enovas rolle når det gjelder energiomlegging (se også Mandag Morgen nr. 27, 2009).

– Vi vil jobbe videre med evalueringen i høst og har ikke tatt stilling til hvordan en ny avtale vil se ut, men Enova vil forbli regjeringens viktigste verktøy for energieffektivisering, energiomlegging og ikke minst for utvikling av umodne teknologier, sier statssekretær **Sigrid Hjørnegård** i Olje- og energidepartementet.

Tore Strandskog fra Norsk Teknologi er klar på hvilke forandringer han ønsker når det gjelder Enova og hva pengene i Energifondet bør brukes til. Flere av dagens programmer bør erstattes av nye satsninger på energieffektivisering.

– For eksempel så kunne Enova håndtere rettighetsbaserte støttesystemer for husholdninger som gjennomfører effektiviseringstiltak, og midlene i Energifondet kunne i større grad brukes til å støtte foregangsprosjekter som utløser bruk av ny teknologi, sier Strandskog.

Dette er passivhus

Et passivhus har vesentlig lavere energibehov enn en normal bolig, det totale energibehovet til en bolig bygget etter passivhusstandarden er ca. 25 prosent i forhold til en bolig bygget etter normal standard. Den viktigste grunnen til høyt energiforbruk i en bolig er stort varmetap fra boligen. Passiv energidesign har til hensikt å minske dette varmetapet gjennom ulike tiltak på bygningskroppen. Blant annet skal varmetapet fra boligen reduseres mest gjennom ekstra isolasjon og balansert ventilasjon. Energiforbruket til lys, utstyr og hvitevarer skal være mindre og solenergi skal fanges og benyttes til for eksempel oppvarming. Beboerne skal også kunne velge den energikilden som er mest energieffektiv. For eksempel fjernvarme i byene og bio-brensel i distriktene.

Passivhus er en tysk standard etablert og definert av Passivhaus Institut i Darmstadt, Tyskland. Ett av kriteriene for passivhus er at oppvarmingsbehovet ikke overskrider 15 kWh/m² per år. Typisk årlig forbruk for nye boliger i dag er 80 kWh/m² (i Oslo-området). Maksimalt effektbehov til romoppvarming må i tillegg ikke overstige 10 W/m². Det første norske huset som er sertifisert etter denne standarden sto ferdig i 2007. Forrige uke inngikk OBOS og Mesterhus kontrakt på oppføring av 17 passivhus-eneboliger på Mortensrud i Oslo. Dette blir Oslos første eneboligfelt bestående utelukkende av passivhus.

Et passivhus er litt dyrere å bygge enn et vanlig hus, men disse kostnadene vil man som regel tjene inn gjennom bruk.

Kilde: Husbanken

Passivhusstandard innen 2020?

Sannsynligvis kan Enova se frem til en rolle i en større satsing på energieffektivisering i bygg og boliger. Gjennom klimaforliket finnes det et bredt politisk grunnlag for at såkalte passivhus, som bruker omlag 75 prosent mindre energi til oppvarming enn tradisjonelle bygg, skal være byggeteknisk standard i 2020. Ambisjonen får støtte av både i både Klimakur2020 og Lavenergiutvalget, som løfter frem satsing på passivhus som et sentralt tiltak (se tekstboks).

Energibruk i bygg utgjør omtrent 40 prosent av det totale energiforbruket på ca. 210 TWh i Norge, og potensialet er stort: Ifølge Lavenergiutvalget kan energibruken i bygg kuttes med 40 prosent på 30 år, og forslag til tiltak og tidsplan frem mot 2020 skal leveres av en arbeidsgruppe før sommeren (se figur 1).

– Det er mulig å få til passivhusstandard i 2020, men det vil kreve en mye større satsning enn hva vi har i dagens regime. Det skjer det mye spennende nå, og politikerne er mer offensive, men utfordringen blir å følge opp ordene med handling, sier **Guro Hauge**. Hun er daglig leder i Lavenergiprogrammet, et samarbeid mellom staten og byggenæringen. Hauge sitter også

«Norge er en sinke på energieffektivisering, sett i europeisk sammenheng. Vi er det eneste landet som hverken har en handlingsplan eller mål for energieffektivisering»

Tore Strandskog, Norsk Teknologi

i arbeidsgruppen som skal komme med forslag til en handlingsplan for energieffektivisering i bygg. Hun mener at den fremtidige satsingen i stor grad handler om kompetanseøkning i byggebransjen.

– Det å stramme inn forskriftskravene vil gi god effekt, men for at det skal skje på en trygg og god måte må byggenæringen bli mer kompetent. Ting kommer å skje fort, og det vil bli en utfordring å nå ut til alle små bedrifter og alle de 300.000 personene som jobber i byggebransjen.

Sintef og Multikonsult skriver i en fersk rapport at det allerede er en betydelig markedsbevegelse mot passivbygg i Norge. Sintef og Multikonsult mener at det er mulig å innføre passivhusstandard allerede i 2013-2015 hvis det satses på kompetansebygging, foregangsprosjekter og samordning. Utgangspunktet har så langt vært at forskriftskravene må endres suksessivt, men rapporten åpner for at det kan bli aktuelt å innføre radikalt økte krav uten om å gå veien om en opptrappingsplan. Det

er gode nyheter, mener kommunal- og regionalminister Liv Signe Navarsete.

–Jo tidligere vi kan innføre passivhus som standard, dess bedre er det, sa hun når hun mottok rapporten i mars.

En annen rapport som Sintef har skrevet sammen med Lavenergiprogrammet, viser hvordan Norge kan spare 12 TWh gjennom mer effektiv energibruk i bygninger innen 2020. For å få dette til, så forutsetter det imidlertid betydelige økonomiske støtteordninger. De estimerte årlige utgiftene beregner Sintef til ca. 1,6 milliarder kroner i starten av perioden og ca. 2,6 milliarder per år når vi nærmer oss 2020. Dette er kostnader som ligger betydelig over dagens støttenivå fra Enova til byggsektoren.

Men selv om potensialet er stort, kan det bli vanskelig å få til store kutt i energiforbruket i bygg og boliger. Teknologiutvikling gjør at nye boliger har lavere energibruk per kvadratmeter, men samtidig virker mange drivkrefter i motsatt retning. Det handler for eksempel om den generelle velferdsveksten som gjør at flere bygger større boliger, med mer energikrevende teknologi i husholdningene. I tillegg gir dagens forretningsmodeller få insentiver til utbyggere til å tenke energiøkonomisk.

Etterlyser nytenking og nye grep

Nye standardkrav vil bidra til lavere energiforbruk i nybygg og større ombygginger, men for å få utløst noe av det enorme potensialet som ligger i eksisterende boliger, er det mange som mener at det ikke vil være tilstrekkelig å bygge videre på dagens ordninger gjennom Enova og Husbanken. Bellona, NHO/Norsk Teknologi og NITO er noen av aktørene som etterlyser såkalte rettighetsbaserte støttesystemer.

–Det for eksempel kan være skattefradrag til husholdninger som investerer i energieffektivisering eller hvite sertifikater. Poenget er at det ikke skal være søknadsbasert, slik at det blir lett tilgjengelig og forutsigbart for den enkelte. Vi har jo fått bekreftet av Riksrevisjonens gransking at byråkratiet knyttet til søknader i Enova gjør at utviklingen går for trekt, sier Tore Strandskog i Norsk Teknologi.

Direktivene som ligger bak EUs mål om 20 prosent mer effektivt energiforbruk og 20 prosent økning i ny fornybar energiproduksjon innen 2020 vil også gjelde for Norge. For å klare disse ambisiøse målene, vil det være nødvendig å holde energibruken nede. Dersom energibruken holdes på dagens nivå vil Norge måtte øke produksjonen av fornybar energi med ca. 33 TWh, viser beregninger fra Point Carbon. Det er svært mye.

Energibegrep i kortform

Energieffektivisering: Bruk av ny teknologi eller adferdsendringer som gjør at man oppnår samme (eller bedre) resultat med mindre bruk av energi, alternativt at man utnytter energikildene bedre i energiproduksjon (økt virkningsgrad).

Energiøkonomisering (ENØK): Brukes ofte i samme betydning som energieffektivisering, men kan også avgrenses til den delen av energieffektiviseringen som er lønnsom.

Energisparing: Tiltak som reduserer energiforbruket gjennom endret adferd, som for eksempel senkning av innetemperaturen eller valg av apparater som bruker lite energi.

Grønne sertifikater: En finansieringsordning for utbygging av fornybare energiformer. Kort sagt kan grønne sertifikater sammenlignes med verdipapirer som beviser («sertifiserer») at en viss mengde fornybar energi er produsert. Sertifikatene kan og dermed gi nødvendige ekstraintekter til produsenter av godkjente former for fornybar energi.

Hvite sertifikater: Bygger på samme prinsipp som grønne sertifikater, men for å fremme energieffektivisering. Regjeringen fastsetter et mål som gjelder utvalgte sektorer og bedrifter, og åpner deretter for handel med verdipapirer som beviser at målene er nådd.

Men klarer man derimot å spare energi tilsvarende 12 TWh innen 2020, blir kravet til økt produksjon vesentlig mindre; 24,5 TWh.

Jo mer energi nordmenn klarer å spare, jo lettere blir det altså å nå våre klimaforpliktelser.

En norsk utbygging av fornybar kraftproduksjon vil skje samtidig som våre naboland øker produksjonen av fornybar energi, og man kan derfor forvente et kraftoverskudd i Nord-Europa. Selv om det finnes flere tenkbare bruksområder for overskuddet i Norge, som for eksempel eksport og elektrifisering av transport- og offshoresektoren, er det en stor mulighet for at energiprisene vil falle. Billig strøm vil gjøre det enda vanskeligere å skape interesse og entusiasme for energieffektivisering.

Det kan bli en krevende øvelse for norske politikere. ■

Mandag Morgen

Linda Heen

redaksjon@adfontesmedier.no